

ИНТЕРКУЛТУРНАТА КОМУНИКАЦИЈА КАКО КОМПЛЕКС ОД ЗНАКОВНИ СИСТЕМИ

м-р Александра Велева

Клучни зборови: интеркултурна комуникација, знаковен систем, вербална и невербална комуникација, култура и културно однесување, литература, уметност

Keywords: intercultural communication, sign system, verbal and nonverbal communication, culture and behavior culture, literature, arts.

Кога ќе кажеме дека културата е комплекс од знаковни системи, ние, всушност, веруваме во културните кодови како општествено интернализирани системи со апстрактно значење, кои како што споменавме и погоре, владеат со нашето културно однесување¹ и се општествено прифатени значења и вредности на истото. За овие кодови се вели дека се апстрактни системи кои ‘лебдат’ над нас и го регулираат нашето културно однесување.

Но, секојдневното разбирање на културата во области како што се нашите вербални дискурси, литературата, уметноста, јазикот на телото, религиските церемонијални активности, облеката итн., во вистинските физички настани, се културни текстови. Па така, културата е сеопфатен систем кој работи со кодовите и текстовите.

Во претсостојбата на секое дејствување на комуникацијата е постоењето на ‘јас’ и ‘ти/вие’, или како што тоа обично се нарекува ‘себе/јас’ и ‘другите/другиот’. Оваа претпоставка нè води кон тоа да го прифатиме принципот на разликата. Разликата помеѓу ‘јас’ и ‘ти’ ја активира комуникацијата. Но, ова има и своја страна на сличност; бидејќи кога ‘јас’ и ‘ти’ имаат намера да комуницираат преку ова дејство на комуникација, каде што секој од нас сака да го нагласи ‘себството’, ние мора да се разбереме едни со други (а со тоа не мислиме дека разбирањето е нешто совршено) и за

¹Под културно однесување се мисли на опсегот од нашето секојдневно вербално, невербално (гестови, гримаси и сл.) однесување, на нашата облека, на храната која ја јадеме, на верувањата, на ритуалите, на уметноста и на литературата.

да се разбереме меѓусебно ние треба да користиме заеднички јазик или заеднички код. Тогаш се соочуваме со три проблеми: прво, во културната комуникација, што е ‘јас’ и што е ‘ти’? (намерно го користиме што, наместо кој). Второ, што е нашиот заеднички код? И трето, која е природата на текстовите кои ги користиме за да комуницираме? Ќе се обидеме да дадеме одговор на овие прашања.

За да обезбедиме одговор на првото прашање, треба да направиме дистинкција меѓу интерперсоналната и интеркултурната комуникација. Во чинот на интеркултурната комуникација, кој во својата природа е различен од оној на интерперсоналната комуникација, поединците можат да ја играат улогата на олеснувач и она ‘јас’ и ‘ти’ во комуникацијата се два културни системи. Тука, само накратко потсетуваме на сложеноста и на хетерогеноста на културните знаковни системи. Дали страните во чинот на интеркултурната комуникација се централните, унитарни, со хомогени, официјални култури е она што се случува во официјалните интеркултурни ритуали, или маргинализираните култури навлегуваат во чинот на комуникацијата? Дали страните во таквата комуникација ја претставуваат разновидноста на нивните култури, или тие ја кријат својата фрагментација, своите пукнатини, реалноста дека не се унитарни, ниту цврсти? Но, да се навратиме кон природата на ‘јас’ и ‘ти’ во интеркултурната комуникација. Интеркултурната комуникација се случува меѓу културните текстови и културните кодови и ова е границата каде што културите се мешаат и навлегуваат една во друга. Заедниците, а не поединците, се испраќачите и приемниците на овие текстови и во овој процес тие се секогаш под мултилатерални влијанија.

Кон второто наше прашање: дали заедниците користат заеднички код во нивната комуникација? Еден совршен заеднички код е подобро да се нарече илузија. Дури и во нашите интракултурни домени, илузијата на еден совршен код е идеја промовирана од страна на доминантниот културен домен. Во нашата интеркултурна комуникација, ние исто така комуницираме, но не преку совршен заеднички код. Ние сме секогаш во едно релативно ниво на меѓусебно разбирање и недоразбирање. Ние секогаш доживуваме чин на превод – интеркултурен превод. Додека преводот евозможен – тој никогаш не е совршен.

И третото прашање за природата на текстовите. Вербалните текстови се само дел од текстовите коишто се разменуваат во интеркултурната комуникација. Особено во нашето време, кое е ерата на експлозија од пиктографски текстови, лингвистичките текстови с# повеќе ја губат својата важност. Културите комуницираат преку разни видови повеќеслојни, мултимедијални текстови. Киното, телевизијата, веб-страниците и книгите се само неколку од примерите за такви текстови, кои имаат корист од различните кодови – од сликовните кодови и иконографијата, музиката и кодовите на нејзината публика до јазичните кодови. Дури и кога учествуваме во интеркултурни настани како што се академските семинари, ние не само што го користиме јазикот како заеднички код², грубо кажано, ние секогаш користиме и гестови, говор на телото и други кодови и со тоа ние сме секогаш во состојба на превод и едно релативно меѓусебно разбирање, кое во секој момент е загрозувано од можноста за недоразбирање.

Да го земеме киното за пример. Киното е мултимедијален текст којшто се разменува во интеркултурната комуникација. Филмовите доаѓаат од различни заедници и од различни култури. Иранските културни заедници, како продуценти и потрошувачи, имаат свој удел во овој интернационален културен пазар.

Приемниците на овие културни текстови се различните културни заедници во Иран и тие комуницираат со нив и со тоа имаат релативно разбирање за таквите филмски текстови. Индиските филмови биле популарни во Иран. Луѓето биле желни да погледнат индиски филмови (и сè уште се, но во помал степен). Во блиското минато, тие биле под влијание на таквите филмски текстови. Трагата од индиските филмови може да се најде и во некои производи на иранската популарна кинематографија. Луѓето ги гледале овие филмови, комуницирале со нив и биле импресионирани. Но постоеле многу слоеви на таквите текстови кои биле значајни за индиските заедници, но се чинеле само како егзотични или бесмислени за иранските гледачи. Со искуството на гледање индиски филмови, ние учествуваме во

²Самиот факт дека го користиме англискиот јазик како лингва франка за да дискутираме за културните паралели помеѓу Иран и Индија, како и видот на англискиот јазик кој се користи и неговата функција, само по себе е интересно прашање, кое заслужува понатамошно истражување.

еден вид интеркултурна комуникација, но не преку идеалот на совршени заеднички кодови, туку преку разликите и сличностите во една сосема релативна ситуација. Индиските културни заедници кои се прикажани во филмовите се ‘другите’ во таквата комуникација, каде што ‘ти’ се презентира себеси како едно ‘јас’; едно егзотично и во исто време познато ти. Ние ги чувствуваме разликите и токму тоа ги прави индиските филмови интересни за нас, за да се најдеме себеси во огледалото на ‘другите’, а во исто време ние³ искусуваме толку многу сличности што го прават целото искуство на киното значајно искуство. Истото важи и за западните (вестерн) филмови. Разликата и сличноста го прават актот на комуникација едно значајно искуство.

Истото се случувало и во минатото. Погледнете го Таџ Махал (*Taj Mahal*). Дали е тоа индиски споменик? Или е ирански или монголски? Првиот одговор е дека Таџ Махал е индиски споменик, бидејќи се наоѓа во Индија и како што споменавме претходно во ова излагање, културата би требало да биде дефинирана како хетерогена целина со свои дефинитивни симболи, па затоа, овој споменик е индиски и е симбол на индиската култура и историја. Но, од друга страна, при обидите да се открие фрагментацијата, прекините, мешавините и хибридизацијата, се покажува дека овој споменик е мешавина од некои аспекти на индиската, иранската и монголската култура. Таџ Махале границата на културната комуникација и с# уште го чува овој квалитет, бидејќи буди интерес кај туристите од различни делови на светот; различни култури го воздигаат овој мултикултурен споменик и самите се мешаат меѓусебно и со споменикот преку нивните ‘читања’ за него.

Но, повторно, односите на моќта ја заземаат својата улога, како во историскиот, така и во современиот контекст. Дали различните култури (како и маргинализираните култури) подеднакво имаат корист од можноста да учествуваат во една интеркултурна комуникација? Или некои од нив имаат хегемонија врз другите? Дали испраќачите и другите се секогаш приемници? Истата ситуација што ја дискутиравме во интеркултурните

³Со ова ‘ние’ мислиме на иранската средна класа, урбаните доселеници, бидејќи како што споменавме претходно, ‘ние’ не е фиксирана, хомогена целина.

односи, процесот на маргинализација, функционира и во интеркултурната комуникација. Но, тука постои поента. Се чини дека технолошкиот развој, парадоксално, истовремено создавајќи подобри можности за ‘централните’ култури, создава и добра основа за маргинализираните култури да се презентираат себеси на меѓународно ниво. Интернет просторите и сателитските телевизии се добри примери за креирање на една мултикултурна, полифониична и множинска атмосфера.

Според ваквиот модел којшто го дискутиравме, можеме да отсликаме друга слика за културните односи. Културите се знаковни системи, кои даваат значење и вредност на нашите културни навики. Овие системи се релативни и со тоа немаат неподвижност на вредноста и на значењето што ги произведуваат. Културите учествуваат во интеркултурната комуникација преку културните кодови, но поголемиот дел од времето и со нееднакви можности. Тие си влијаат меѓусебно, обидувајќи се да преживеат и поради тоа се слични едни со други култури, додека во исто време се одржуваат како различни – и тоа е вечен процес. Ние се наоѓаме во едно вечно искуство на мешање, спојување и хибридизација на културите, додека во исто време ги дефинираме границите на разликите и го зачувуваме културниот идентитет. Културните кодови и културните текстови и нивната размена во интеркултурните акти на комуникацијата стануваат значајни искуства само преку таквите процеси на сличности и разлики.

THE INTERCULTURAL COMMUNICATION AS A SET OF SIGN SYSTEMS

Aleksandra Veleva

Summary

The present study reviews the interpretation of the contemporary forms of the phenomenon intercultural communication as a kind of complex system of signs. In fact this investigation is focused on the cultural codes socially analyzed as systems with abstract meaning, directly expressed through the cultural forms of behavior: verbal discourse, body language (nonverbal communication), literary texts, artistic creative executions, religious ceremonial activities, dressing style etc.